

Mottagare
Socialnämnden

Uppdrag till socialdirektören. Se över och föreslå vad socialförvaltningen kan göra mer än idag för att bekämpa barnfattigdomen

Förslag till beslut

- Socialnämnden godkänner återrapporteringen av uppdraget
- Socialnämnden avslutar uppdraget med socialförvaltningens återrapportering

---

Sammanfattning

Ärendet avser en återrapportering till socialnämnden på det uppdrag som gavs till socialdirektören 2025-10-22 § 197. Socialnämnden gav då ett uppdrag om att se över och föreslå vad socialförvaltningen kan göra mer än idag för att bekämpa barnfattigdomen.

Som en del av uppdraget har socialförvaltningen genomfört en intern kartläggning inom individ- och familjeomsorgen, myndighetsavdelningen och omsorgen om personer med funktionsnedsättning. Kartläggningen har fokuserat på hur verksamheterna idag arbetar för att motverka konsekvenserna av ekonomisk utsatthet för barn och familjer samt vilka utvecklingsbehov som finns.

Underlaget visar att ekonomisk utsatthet påverkar barns möjligheter till delaktighet, fritid, hälsa och jämlika uppväxtvillkor. Samtidigt framkommer att socialförvaltningen redan idag genomför flera viktiga stödinsatser, men att arbetet kan stärkas genom ökad samverkan, tydligare barnperspektiv, förbättrad tillgänglighet till stöd och information samt mer samordnade arbetssätt. Kartläggningen utgör ett underlag för fortsatt utvecklingsarbete inom området.

Ärendebeskrivning

Bakgrund

Vänsterpartiet motionerade 2022-12-12 om: ”Att uppdra åt barn och utbildningsnämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt socialnämnden att kartlägga situationen och utreda hur de inom respektive nämnd samt gemensamt kan stärka och utveckla sitt arbete för att utjämna skillnader i barns ekonomiska uppväxtvillkor.” Motionen gick på underremiss till SON, GVN och BUN. Socialförvaltningen och utbildnings- och

arbetslivsförvaltningen lämnade redovisning kring hur verksamheterna arbetar för att mildra konsekvenserna av barnfattigdom på Gotland och möta barnens behov av välfärd oaktat ekonomiska förutsättningar.'

Regionfullmäktige behandlade ärendet i september 2024 (RF 2024-09-30 § 141) och formulerade följande uppdrag till regionstyrelsen: "Motionen bifalls på så sätt att regionstyrelsen får i uppdrag att gemensamt med underlag från regionstyrelsen, socialnämnden, hälso- och sjukvårdsnämnden, barn- och utbildningsnämnden och gymnasie- och vuxen utbildningsnämnden kartlägga situationen för barn på Gotland och utifrån det ta fram förslag på åtgärder för att minska barnfattigdomen på Gotland.

Regionstyrelseförvaltningen höll ihop återrapporteringen av uppdraget från RF för alla nämnderna och på socialnämndens sammanträde 2025-10-22, § 197, beslutades om detta. Socialnämnden beslutade då att de tagit del av kartläggningen och att de ställde sig bakom förslagen till åtgärder. Socialnämnden gav även ett eget uppdrag till socialdirektören att se över och föreslå vad socialförvaltningen kan göra mer än idag för att bekämpa barnfattigdomen. Det beslutades även att uppdraget ska redovisas i juni 2026.

I och med denna tjänsteskrivelse görs återredovisning av detta uppdrag från socialnämnden.

Definition av fattigdom och ekonomisk utsatthet

Det finns ingen allmänt vedertagen definition av barnfattigdom men fattigdom och ekonomisk utsatthet kan beskrivas som olika grader av resursbrist. Fattigdom handlar om en mätbar, konkret brist på ekonomiska resurser och kan definieras på två sätt; absolut fattigdom och relativ fattigdom. Absolut fattigdom innebär att man inte har/får tillgång till de mest grundläggande behoven för överlevnad såsom mat, bostad, kläder och hälsovård. Relativ fattigdom innebär att man har så pass låga inkomster jämfört med majoriteten i samhället att det begränsar möjligheten att leva på en acceptabel levnadsstandard i landet.

Ekonomisk utsatthet är ett bredare och mer situationsbaserat begrepp. Att en person eller hushåll har små ekonomiska marginaler, är sårbar för ekonomiska kriser eller tillfälliga bakslag som arbetslöshet, sjukdom o.s.v. Man kan vara ekonomiskt utsatt utan att räknas som fattig enligt officiella mått, men man lever ändå med en hög risk för att hamna i fattigdom.

Barn har ingen egen inkomst utan är beroende av hushållets ekonomi. Barnfattigdom definieras ofta i Sverige av när ett barn lever i hushåll som har låg inkomststandard eller får försörjningsstöd. Därigenom kan ett barn som lever i ett hushåll i ekonomisk utsatthet vara utsatt för barnfattigdom.

Nämndens ansvar

Socialnämnden har enligt socialtjänstlagen ett ansvar att verka för goda och jämlika levnadsvillkor och särskilt uppmärksamma barns behov.

Ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer kan bero på flera faktorer såsom arbetslöshet, låg inkomst, ohälsa eller nyetablering i Sverige. Konsekvenserna kan vara begränsad tillgång till fritidsaktiviteter, sämre boendeförhållanden och ökad risk för social exkludering.

Enligt Rädda barnens rapport ”En ny verklighet” så är det 11,4% av barn mellan 0-17 år som lever i barnfattigdom på Gotland. Av KOLADA framgår att 17 % av andelen invånare på Gotland i åldern 0-19 år lever i ekonomiskt utsatta hushåll. Av enkäten Liv och Hälsa (2024) som riktar sig till elever på högstadiet och gymnasiet framgår att 21% uppgett familjens ekonomi som orsak till upplevd stress.

Barnfattigdom är ett tvärsektoriellt samhällsproblem. Barn som växer upp i ekonomiskt utsatta hushåll löper ökad risk för:

- sämre skolresultat
- psykisk och fysisk ohälsa
- begränsat deltagande i fritidsaktiviteter
- svagare etablering på arbetsmarknaden

Socialförvaltningen genomför redan i dag en rad insatser men arbetet behöver stärkas genom en samlad strategi med tydliga prioriteringar och uppföljning.

Genomförande

Under perioden 21 januari-26 mars har 13 workshops genomförts inom ramen för respektive verksamhet inom Individ- och Familjeomsorgen (IFO).

Workshopen har bestått av en inledande genomgång av uppdraget, definitioner av barnfattigdom och ekonomisk utsatthet samt ett moment där arbetsgrupperna har fått arbeta med följande frågeställningar:

- vad gör vi redan i dag som bidrar till att minska barnfattigdom
- vad skulle vi kunna göra mer eller annorlunda i vårt uppdrag och
- vad kan vi inte göra själva och där vi ser att samarbete behövs?

Avdelningschef och verksamhetsutvecklare för Myndighetsavdelningen och Omsorgen om personer med funktionsnedsättning (OoF) har även fått ta del av materialet och besvara samma frågeställningar.

Resultat

Ekonomi är centralt men inte alltid synligt i mötet

Ekonomiskt stöd och insatser finns och ges i befintliga verksamheter inom individ- och familjeomsorgen och utifrån respektive verksamhetens uppdrag och förutsättningar. De verksamheter som direkt arbetar med försörjning (stöd och försörjning) har ett aktivt förhållningssätt där man särskilt beaktar barnets situation och hur barnets behov påverkas av hushållets ekonomiska situation. De flesta av individ- och familjeomsorgens verksamheter fungerar ofta som en länk till antingen stöd och försörjning eller till annat stöd, exempelvis kyrkan eller Röda Korset.

Av arbetet framgår att samtliga enheter samtalar om ekonomi med de personer som de möter men att omfattningen varierar mellan ärendena.

”Arbeta mer direkt med ekonomi, idag slussar vi ofta vidare”

Ekonomiska förutsättningar påverkar omfattningen av stöd

Myndighetsavdelningen och Omsorg om personer med funktionsnedsättning (OoF) lyfter upp att de har låga avgifter för korttidsvistelse och korttidstillsyn för barn och unga men för de vårdnadshavare som har en ansträngd ekonomi kan avgifterna sammantaget för höga. Detta gäller särskilt om barnet/ungdomen är beviljad flera olika insatser. På korttidstillsynen är exempelvis samtliga aktiviteter som erbjuds utan kostnad. Om aktiviteter, som innebär en kostnad, genomförs så står verksamheten för den kostnaden så att alla barn kan delta.

De lyfter även upp att det är olika förutsättningar för de som bor i Visby och de som bor på landsbygden. Om man bor på landet tillkommer det kostnader, som exempelvis färdtjänst, busskort eller bränslekostnader för de som behöver köra barnen/ungdomar för att kunna nyttja de insatser som det finns behov av.

För närvarande finns inga korttidshem eller korttidstillsyner utanför Visby och det erbjuds inte heller skolskjuts hem från korttidstillsynen, då behöver barnet/ungdomen åka färdtjänst eller vårdnadshavare hämta dem.

För att exemplifiera ovanstående så kan man utgå från följande: ett barn som bor på landet med en vårdnadshavare som lever på existensminimum. Barnet är beviljad korttidsvistelse, korttidstillsyn och ledsagning. Barnet kan inte åka buss ensam utan behöver färdtjänst till/från beviljade insatser. Det är bara ledsagningen som har möjlighet att utföras i närområdet till ordinarie bostad. I samtal med vårdnadshavare har avgifter varit ett hinder till att ta emot stöd och har krävt motivering från handläggare samt andra aktörer.

Vidare framgår att den överhängande majoriteten av brukarna får insatser som nämnden redan erbjuder utan avgift (insatser enligt LSS och boendestöd). För de brukare där man gör en beräkning för avgift kontrolleras alltid om det finns ett ekonomiskt ansvar för minderåriga barn och det läggs då på en nationell schablon som är styrd utifrån barnets ålder. Schablonen är en beräkning på utgifter som är nödvändiga för barnet, vilket innebär att om brukaren inte har ekonomiskt utrymme så fattas beslut om att ingen eller låg omsorgsavgift tas ut.

Stöd och möjligheter finns- men når inte alltid familjer

Det finns mycket stöd och aktiviteter att ta del av i lokalsamhället. Det är dock svårt för familjer att hitta och ta del av det utbud som finns. I kartläggningen har det identifierats ett behov av tydligare och mer samlad vägledning inom området.

"Ta fram en lista över gratisaktiviteter att ge till föräldrar"

Samverkan är avgörande- men behöver utvecklas

Kartläggningen visar att det sker samverkan internt mellan individ- och familjeomsorgens olika enheter men att det kan och bör utvecklas ytterligare. Samverkan sker idag till exempel gemensamma möten där olika funktioner möter familjen gemensamt för att prata om hur ekonomin påverkar olika delar/områden i familjen. Gemensamma möten underlättar för klienter då det innebär färre möten och en känsla av att behöva upprepa samma information till flera olika personer/professioner. De skapar även en samsyn kring familjerna samt att olika kompetenser kan användas för en samlad bild och plan för åtgärder.

I de flesta workshops lyfts budget- och skuldrådgivningen fram som en central funktion för att erbjuda stöd och hjälp. Även civilsamhället är en viktig kompletterande resurs till socialnämndens verksamhet där de utgör en form av skyddsnät för de personer som lever i ekonomisk utsatthet eller fattigdom men av olika anledningar väljer att inte ha kontakt med socialnämnden.

Barnets situation behöver synliggöras mer

Barnperspektivet finns i arbetet och genomsyrar alla verksamhetens olika enheter. Kartläggningen visar att det behöver användas mer aktivt och systematiskt, framför allt i verksamheter som inte arbetar direkt med barn. Barns situation behöver tydliggöras ytterligare i alla beslut och barns bästa ska beaktas i alla ärenden. Arbete har påbörjats under våren 2026 på bland annat Beroendeenheten och Familje Frid gällande hur de kan föra in barnperspektivet i vuxenärenden och i alla utredningar, där det finns barn, ska beskriva och bedöma hur barnets behov tillgodoses genom föreslagen insats.

Vidare finns ett pågående arbete inom förvaltningen med att stärka medvetenheten och kompetensen i att genomföra barnkonsekvensanalyser i samband med förändringar och/eller beslut som har påverkan på barn.

Individ- och familjeomsorgen bidrar men kan inte fullt ut kompensera för barns begränsade möjligheter

Kartläggningen visar att ekonomi är en begränsade faktor när det gäller barns möjlighet att delta i olika typer av aktiviteter. Denna begränsning gäller dels de barn som lever i familjer som har behov av försörjningsstöd, dels de barn som är placerade utanför hemmet. Gällande den senare gruppen av barn finns det även en ytterligare aspekt/dimension; att de aktiviteter som man påbörjar under tiden som man är placerade utanför hemmet behöver vara anpassade till familjens ekonomiska situation så att barnet har en möjlighet att bibehålla samma aktivitet/hobby även efter att placeringen avslutats. Ytterligare begränsningar för barns delaktighet är begränsade möjligheter till transport. Transport utgör en försvårande omständighet då exempelvis kollektivtrafiken har begränsade tider men även att det utgör en kostnad för lokaltrafiken.

Förslag på åtgärder

Av arbetet framgår att en viktig, och enkel åtgärd, är att säkerställa att ekonomiska frågor lyfts i ärenden och möten med enskilda. Det kan innebära att handläggare i större utsträckning än i dag lyfter frågan och utforskar hur ekonomiska aspekter påverkar barnets situation och de verkliga levnadsvillkoren. Det kan även innebära att överväga olika former av möten/samtal så att den enskilde inte alltid behöver resa in till ett möte i Visby. Man kan i större utsträckning överväga digitala möten eller att handläggaren genomför hembesök. Att ta fram gemensamma arbetssätt kan sannolikt minska olika enheters behov av att slussa frågan vidare och att våga prata ekonomi med klienter. Genom att nyttja den befintliga strukturen med barnombud kan ytterligare kunskapshöjande insatser genomföras gällande barnfattigdom.

Flertalet enheter lyfter även behovet av, och möjligheten, att arbeta konkret med den ekonomiska situationen genom att erbjuda information och/eller utbildning kring enklare former av budgetstöd och hur man kan planera sina inköp. Att handleda familjehem i att även stötta ungdomarna in i vuxenlivet gällande ekonomi är en viktig pusselbit som lyfts fram. För att kunna ge ungdomar möjlighet att bryta ärvda mönster gällande ekonomi lyfts behov av att ge ungdomar mer information om ekonomi, budget och skulder. En bok med lärarhandledning, som heter "Dina 20 miljoner" kommer att beställas in till de ungdomar som är placerade för att arbeta med detta område.

Av workshops framgår att det finns en stor kunskap om stöd, aktiviteter och resurser som finns att tillgå utan kostnad. Kunskapen är dock inte samlad på en gemensam sida eller lista vilket innebär att olika enheter har kunskap utifrån sitt område eller sin individuella kunskap om exempelvis fritidsaktiviteter. Förslag har därför framkommit att samla och tydliggöra den informationen på ett lättillgängligt sätt för både medarbetare och klienter.

Det har även framkommit ett behov av att förtydliga samverkan mellan olika enheter inom IFO samt att ytterligare stärka samarbetet med budget- och skuldrådgivningen. Vidare lyfts det fram behov av att ta vara på civilsamhällets utbud och kompetens som ett komplement till verksamheten.

Myndighetsavdelningen, Omsorgen om personer med funktionsnedsättning och individ- och familjeomsorgen ser att arbetet med att införa Familjeorienterat boendestöd (FOBS) är ett perspektiv för att dels upptäcka ekonomisk utsatthet/fattigdom, dels för att minska påverkan för barnen genom att ge stöd till föräldrarna. Myndighetsavdelningen har identifierat ett behov av att fortsatt arbeta med barnfattigdom som ett utvecklingsområde och de planerar för att nyttja befintlig struktur för barnombud och barnombuden ska få ett uppdrag i denna fråga.

Bedömning

Den genomförda kartläggningen visar att barnfattigdom och ekonomisk utsatthet påverkar barns levnadsvillkor på Gotland i flera avseenden, bland

annat genom begränsade möjligheter till fritidsaktiviteter, social delaktighet och jämlika uppväxtvillkor. Underlaget visar samtidigt att socialförvaltningen redan idag bedriver ett omfattande arbete för att stödja barn och familjer i ekonomisk utsatthet, både genom direkta ekonomiska insatser och genom stödjande och förebyggande arbete inom flera verksamheter.

Kartläggningen tydliggör dock att arbetet behöver utvecklas ytterligare för att skapa ett mer samlat, systematiskt och långsiktigt arbetssätt. Särskilt framträder behovet av att i högre grad synliggöra ekonomiska aspekter i mötet med familjer, stärka barnperspektivet i alla verksamheter samt utveckla samverkan både internt och med andra aktörer såsom civilsamhället. Även geografiska skillnader och kostnader kopplade till transporter och avgifter påverkar barns möjligheter att ta del av stöd och aktiviteter, särskilt för familjer på landsbygden och familjer med barn som har funktionsnedsättning.

Förvaltningens bedömning är att barnfattigdom är ett komplext samhällsproblem som inte kan lösas av socialnämnden ensam, men där socialförvaltningen har en viktig roll i att minska konsekvenserna av fattigdom, men inte fullt ut kompensera för ojämlika ekonomiska villkor.

De utvecklingsområden och förslag som identifierats i kartläggningen bedöms kunna stärka förvaltningens arbete och bidra till mer jämlika uppväxtvillkor för barn på Gotland. Arbetet behöver bedrivas långsiktigt och i nära samverkan med övriga nämnder, regionstyrelsen och civilsamhället.

Socialförvaltningen föreslår socialnämnden att godkänna återrapporeringen av uppdraget och att uppdraget avslutas med socialförvaltningens återrapporering.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse socialförvaltningen, Uppdrag till socialdirektören Se över och föreslå vad socialförvaltningen kan göra mer än idag för att bekämpa barnfattigdomen, daterad 2026-05-07.

Socialförvaltningen

Marica Gardell
Socialdirektör

Skickas till

Eva Lindvall, utvecklingsledare

Öystein Berge, kvalitetschef

Hanna Ogestad, avdelningschef individ- och familjeomsorgen

Emelie Waktel, verksamhetsutvecklare individ- och familjeomsorgen